

KÄSITÖÖ JA KODUNDUSE AINEKAVA 4.–9. KLASSILE

Õppe-eesmärgid

Käsitöö ja kodunduse õpetusega taotletakse, et õpilane:

1. omandab vajalikud oskused igapäevaeluks, tööks ja harrastusteks;
2. omandab teadmisi mitmesuguste materjalide, töövahendite ja traditsioonide kohta ning oskab neid oma töös kasutada;
3. kogeb eneseteostuse võimalusi käelise tegevuse kaudu, arendab loovust ja esteetilist maitset;
4. õpib tundma ja valima sobivamaid tövõtteid, olema säästlik ettevõetud töös;
5. arendab tööks vajalikke isiksuse omadusi: vastutustunnet, täpsust, püsivust ning töökultuuri ja –harjumusi;
6. omandab oskuse iseseisvalt mõelda, töötada, otsustada, hinnata oma tööd kriitiliselt;
7. õpib tundma põhilisi toiduaineid, õigeid toiduvalmistamise viise;
8. omandab oskuse planeerida majapidamistöid, hinnata kokkuhoiuvõimalusi;
9. hakkab huvi tundma rahvuskultuuri ja selle säilimise vastu;
10. õpib tundma käsitöö ja kodundusega seotud elukutseid, hindab oma sobivust teatud kutse omandamiseks.

Ainekava läbivad teemad:

- tarbijakasvatus,
- rahvakunst ja rahvuskultuur,
- ilumeele ja esteetilise maitse kujundamine,
- oskus oma teadmisi loogiliselt ja loovalt kasutada, •
- süsteemse mõtlemise arendamine,
- säästliku ja loodushoidliku inimese kasvatamine.

Hindamine:

Õppeülesande lahendamisel hinnatakse:

- kavandamist ja planeerimist (originaalsust, iseseisvust, oskust põhjendada tehtud otsuseid/valikuid);
- valmistamist (materjalide ja töövahendite kasutamise oskust, omandatud teadmiste kasutamist praktikas, tööohutusnõuete ja hügieenireeglite järgimist, iseseisvust, koostööoskust);
- töö tulemust (kavandatu õnnestumist, viimistlust/kvaliteeti, töö õigeaegset valmimist, esitlemise oskust)
- õpilase arengut, püüdlikkust, kodukorra täitmist.

KÄSITÖÖ õppesisu:

Kohustuslikud teemad:

ÕMBLEMINE.

- Õmblusmasina niiditamine, niidi poolimine.
- Õmblemise alustamine ja lõpetamine.
- Masina reguleerimine, lisaseadmete kasutamine.
- Nõela vahetamine.
- Erinevate materjalide kasutamine ja hooldamine.
- Abimaterjalide ja furnituuride kasutamine.
- Kanga kuumniiske töötlemine.
- Lihtõmblus.
- Äärestamine.
- Palistused.
- Kandid.
- Krookimine.
- Sissevõtted.
- Tasku.
- Vööjoone töötlemine.

- Tõmblukk-kinnis.
- Hõlma, krae ja varrukate töötlemine.
- Nööpauk.
- Nööbi, haagi, truki õmblemine.
- Mõõtude võtmine.
- Lõikelehe kasutamine, lõigete kohandamine.
- Rõivastumiskunst.
- Kanga ettevalmistamine väljalõikamiseks.
- Lõike paigutamine riidele.
- Traageldamine.
- Esemee õmblemise tehnoloogiline järjekord.
- Proovimine.
- Viimistlemine.

SILMUSKUDUMINE.

- Silmuste loomine.
- Parem- ja pahempidine silmus.
- Ääresilmused.
- Kudumi lõpetamine.
- Koekirja lugemine.
- Silmuste kahandamine ja kasvatamine.
- Ringselt kudumine.
- Nupulise, pitsilise ja palmikkoe kudumine, kirjamine.
- Silmuste arvestamine.
- Kudumite kavandamine ja tööjärjekorra planeerimine.
- Kinda, soki ja valikeseme kudumine.
- Kudumi viimistlemine, hooldamine, parandamine.
- Kudumid Eesti rahvakunstis.

HEEGELDAMINE.

- Põhisilmused ja tuletatud silmused.
- Skeemi järgi heegeldamine.
- Edasi-tagasi heegeldamine.
- Ringheegeldamine.
- Võrgulised pinnad.
- Silmuste kasvatamine, kahandamine.
- Motiivide heegeldamine ja ühendamine.
- Heegeldusäärised.
- Ääre- ja vahepitsid.
- Heegeldustöö viimistlemine.
- Heegeldamine Eesti rahvakunstis.

TIKKIMINE.

- Tarbe- ja kaunistuspisted.
- Üherealised ja kaherealised pisted.
- Pinnakattepisted.
- Lihtpilu.
- Tikand.
- Alusmaterjali valik ja ettevalmistamine, tikandi kavandamine.
- Mustri kandmine riidele.
- Niidi kinnitamine tikkimisel.
- Töö viimistlemine.
- Tikand eesti rahvakunstis.
- Sümbolid ja märgid rahvakunstis.

Valikteemad:

TEKSTIILESEME KAVANDAMINE.

- Kavandamise erinevad graafilised võimalused ja stiilid.
- Värvusõpetus.
- Moe ja isikupära arvestamine kavandamisel.
- Kopeerimine ja originaallooming.

LAPITÖÖ.

- Erinevad lapitöö tehnikad (ruutudest, kolmnurkadest, ribadest, plokkidest).
Palkmajatehnika.
- Konnakarbi muster.
- Vanaema lilleaed.
- «Hull» lapitöö.
- Töö kavandamine.
- Tükkide ühendamine, töö kaunistamine, teppimine, viimistlemine ja hooldamine.

LOOMINGULINE TEKSTIILITÖÖ.

- Joonistuse kasutamine kavandina, töö tehnoloogia väljatöötamine ja teostamine.
Kangatükkidest kollaaž.
- Käsitsipistete ja õmblusmasina kasutamine.
- Niidigraafika.
- Kangaste ja trikootaaziga eksperimenteerimine, kortsutamine, venitamine, värvimine, käristamine, harutamine, töötlemine mitmesuguste liimide ja lakkidega.

PEHMED MÄNGUASJAD.

- Mänguasja kavandamine, lõigete koostamine.
- Lõigete paigutamine riidele, väljalõikamine.
- Kaarjad ja nurksed õmblused.
- Näo ilmestamine.

- Lisadetailide kinnitamine.
- Mänguasja täistoppimine, viimistlemine ja hooldamine.

PILUTIKAND.

- Ühesuunaline pilu, pistepilu, keerdpilu, sõlmpilu, põimpilu, mähkpistepilu.
Kombineeritud pilu, pilupalistus.
- Kahesuunaline ehk võrkpilu.
- Toledotikand.
- Hardangertikand.
- Pilutikand eesti rahvakunstis.
- Pilutikandi viimistlemine, esemete hooldamine.

LILLTIKAND.

- Tikand eesti rahvakunstis.
- Alusmaterjali ettevalmistamine tikkimiseks, töö kavandamine.
- Mustri kandmine riidele.
- Mähkpiste, madalpiste, varspiste, sõlmpisted, aedpiste.
- Lehtede, lilleõite, marjade ja viljade tikkimine.
- Lilltikandi viimistlemine.

APLIKATSIOONTIKAND.

- Töö kavandamine.
- Šabloonide kasutamine, motiivide kandmine riidele.
- Aplikatsioonide kinnitamise viisid: õmblemine käsitsi ning masinaga, tikkimine, pilutamine, liimimine, kile sulatamine jne.
- Reljeefne aplikatsioon.
- Töö viimistlemine.

NÖÖRID JA PAELAD.

- Materjali kulu arvestamine.
- Punutud paelad.
- Labaselt põimitud paelad: poolkalasabaline, täiskalasabaline, rombiline.
- Toimselt põimitud paelad.
- Kaaruspaelad.
- Korrutatud nõõrid (1-, 2-, 3-värvilised).
- Palmitsetud, tahulised ja ümarad paelad (3-, 4-, 5-, 6-harulised jne).
- Näpunõõrid.
- Heegeldatud paelad.
- Kootud paelad.
- Pitspael.
- Paelte otste töötlemise võimalused.

PITSID.

- Hargipits.
- Hargiriba heegeldamine, äärestamine, hargiribade ühendamine.
- Ringsete motiivide valmistamine.
- Iripitsi motiivide heegeldamine.
- Reljeefsuse saavutamine.
- Põhjavõrgustikud.
- Motiivide ühendamine võrgustikuga.
- Sõlmpits.
- Materjali kulu arvutamine.
- Nõõride kinnitamine alusele.
- Põhisõlmed ja erisõlmed.
- Süstikpits.
- Algtöövõtted.
- Ühesüstikupitsid ja kahesüstikupitsid.
- Pitsi ühendamine riidega.
- Päikesepits.

- Eeltööd kartongist alusega.
- Kiireniitide nõelumine.
- Südamiku põimimine.
- Välisserva tikkimine.
- Motiivide kaunistamine.
- Fileepits.
- Eeltööd fileenõelaga.
- Abisilmus.
- Fileesilmus.
- Otsefilee.
- Ringfilee.
- Diagonaalfilee.
- Fileevõrgu kaunistamine.
- Niilispits.
- Eeltööd pulkade ja padjaga.
- Täis-, lina-, võrgulöök.
- Äärelöök, palmik, silmus, ämblikud, mandel.
- Niidi jätkamine.
- Heegelnõelaga ühendamine.
- Pitside hooldamine.

VILTIMINE.

- Tasapinna viltimine.
- Kavandamine.
- Ümara väikeeseme viltimine (nõelapadi, pall, mänguasi).
- Ruumilise eseme viltimine (müts, sussid, kindad, vildikud, käpiknukk).

KINGITUSTE TEGEMINE.

- Kingituse kujundamine ja kaunistamine.
- Erikujuliste kingituste pakkimine.

- Karpide valmistamine.

KODU KUJUNDAMINE.

- Mööbli paigutamine.
- Värvid ruumis.
- Kunst kodus.
- Kodutekstiilid, nende kavandamine ja õmblemine.
- Erinevate tehnikate kasutamine kodutekstiilide kaunistamisel.

KODUNDUSE õppesisu:

TOITUMINE.

- Toiduained ja toitained.
- Toiteväärtus.
- Teravili ja teraviljasaadused.
- Piim ja piimasaadused.
- Muna kui toiduaine.
- Aedvili kui toiduaine.
- Konservid ja pooltooted.
- Toitumisrežiim.
- Kala kui toiduaine.
- Liha kui toiduaine.
- Toitainete kadu kuumtöötlemisel.
- Toiduainete riknemise põhjused.
- Toiduainete säilitamine.
- Toitumise põhireglid.
- Toitainete tasakaalustamine toidus.
- Toiteväärtuse arvestamine menüü koostamisel.

TOIDUVALMISTAMINE.

- Eeltöötlemata toiduainete ettevalmistamine ja serveerimine (leiva- ja piimatooted, aedviljad, kala- ja lihatooted, konservid).
- Võileibade valmistamine.
- Toor- ja segasalatid.
- Salatikastmed.
- Toidud kuumutamata kohupiimast.
- Keetmata magustoidud.
- Joogid.
- Kaasaegsed köögiseadmed.
- Kuumtöötlemise põhiviisid.
- Köögiviljatoidud.
- Piima- ja teraviljatoidud.
- Munatoidud.
- Lihatooidud.
- Kalatoidud.
- Kuumtöödeldud järeloomad puuviljadest ja marjadest.
- Lihtsad taignatooted.
- Kuumad joogid.

ETIKETT.

- Lauakatmise põhinõuded.
- Käitumine lauas.
- Koosviibimiste korraldamine.
- Etiketinõuded peolauas.

HÜGIEEN.

- Isikliku hügieeni nõuded, esteetilisus toiduvalmistamisel ja serveerimisel.
Mikroorganismid toidus.
- Toidumürgitused ja nendest hoidumise võimalused.
- Hügieeninõuded toiduainete säilitamisel.

KODU KORRASHOID.

- Puhastus- ja korrastustööde abivahendid.
- Töö kavandamine ja korraldamine.
- Ruumide kujundamine ja kaunistamine.
- Kodumasinad.
- Suurpuhastus ruumides.
- Toataimede hooldamine.

MAJANDUS.

- Energia säästlik kasutamine (vesi, elekter, soojus).
- Majapidamisjääkide loodussõbralik kasutamine.
- Kokkuhoiu võimalused ja kulude analüüs.
- Tarbijainformatsioon.
- Kulude planeerimine erijuhtudeks (peod, tähtpäevad jm).
- Teadlik ja säästlik majandamine.

Õpitulemused

IV klassi lõpetanu:

1. töötab õpetaja juhendamisel, kasutades sobivaid materjale ja lihtsamaid töötlemisviise
2. hoiab korda ja puhtust, järgib esmaseid ohutusnõudeid

3. oskab kasutada tööjuhendit, tegutseda selle järgi üksi või koos teistega
4. oskab kavandada ja valmistada lihtsaid esemeid • leiab töö teostamiseks loovaid lahendusi
5. oskab punuda ja põimida paelu (patse)
6. oskab heegeldada põhisilmuseid
7. oskab käsitsi õmmelda lihtõmblust, traageldust ja palistust
8. saab hakkama nõõbi õmblemise ja soki parandamisega
9. oskab valmistada lihtsa kinkekarbi
10. oskab pakkida erikujulisi kingitusi
11. oskab valmistada lihtsaid võileibu ja küpsisetorti
12. hindab ja tunnustab teiste tööd ning tunneb rõõmu isetehtust

V klassi lõpetanu peaks oskama:

1. valida erinevate käsitööliikide tarbeks õigeid töövahendeid
2. luua silmuseid
3. kududa parem- ja pahempidiseid silmuseid, silmuselist ja sõlmelist serva
4. kududa tingmärkide järgi

5. heegeldada alg-, ahel-, aas-, ja kinnissilmuseid, sambaid ja nuppu
6. eristada labase sidusega kangaid
7. määrata koe- ja lõimelõngade suunda kangas
8. käsitseda õmblusmasinat ja õmmelda sirgeid õmblusi
9. arvutada ja märkida õmblusvaru
10. tikkida eel-, üleloomis-, tikk-, järel-, vars-, rist-, aed-, ahel- ja sämppisteid
11. valmistada eri liiki võileibu • valmistada lihtsamaid salateid • valmistada keetmata magustoite
12. valmistada ja serveerida külmi jooke
13. katta lauda
14. pesta ja kuivatada nõusid
15. säästlikult kasutada looduspuhast vett ja elektrienergiat

VI klassi lõpetanu peaks oskama:

1. kududa ringselt ühe lõngaga
2. kudumisel kahandada silmuseid
3. kududa erinevaid soonikuid, soki kanda ja soki otsa
4. heegeldada edasi-tagasi ridadena ja ringselt motiive, neid ühendada

5. eristada puuvillaseid ja linaseid materjale, tunda nende omadusi
6. õmmelda diagonaalnurka
7. õmmelda pealeõmmeldavat taskut
8. värveldada
9. tikkida mähk- ja madalpistes
10. valmistada toor- ja segasalateid ning sinna juurde sobivaid kastmeid
11. valmistada kohupiimatoite
12. valmistada ja serveerida külmi jooke
13. katta lauda vastavalt menüüle
14. organiseerida korrastustöid

VII klassi lõpetanu peab oskama:

1. kududa ringselt kahe erivärvi lõngaga
2. kasvatada aja kahandada silmuseid
3. kududa labakinda pöidlaava, pöialt ja otsa
4. tööproovi järgi arvutada vajalike silmuste arvu

5. lugeda heegelskeeme
6. heegeldada heegeläärast
7. viimistleda heegeldatud esemeid
8. vahetada õmblusmasina nõela
9. reguleerida niidipinget
10. eristada villasest ja looduslikust siidist materjale, tundma nende omadusi
11. võtta figuurilt mõõte
12. õmmelda kahekordseid õmblusi
13. masinal krookida • lõigata ja jätkata diagonaalkanti
14. kantida kaari
15. tikkida lihtsaid pilusid
16. teha pilunurka ja pilupalistust
17. tundma kuumtöötlemise põhiviise
18. valmistada pasta- ja riisitooteid, putrusid
19. toite maitsestada

VIII klassi lõpetanu peab oskama:

1. kududa palmikuid ja patentkudet
2. kududa kante, ühendada kootud detaile
3. heegeldada võrgulist pinda (kasvatada, kahandada)
4. ühendada pitsi esemega

5. heegelpitsi viimistleda (venitada, tärgeldada)
6. tikkida hääbetikandit
7. tunda tehiskiudainetest materjale
8. võtta lõikelehelts lõiget
9. õmmelda ja töödelda sissevõtteid, tõmblukk-kinnist, vööjoont
10. toitumisel järgida põhireegleid
11. päevamenüüd koostada
12. lugeda tarbijainfot pakenditelt
13. keerukamaid järelroogasid valmistada
14. valmistada taignatooteid ja neid serveerida
15. kuumi jooke valmistada ja neid serveerida

IX klassi lõpetanu peab oskama:

1. kududa ja viimistleda pitsilises koes esemeid
2. heegeldada ühe ja mitmevärvilisi heegelpindu
3. hooldada heegeldatud esemeid
4. eristada sünteetilisi materjale, tundma nende omadusi

5. puhastada ja õlitada õmblusmasinat
6. töödelda ülekäiguga kinniseid, kraed, varrukaid
7. tikkida üht valgetikandi liiki või õmmelda lapitehnikas esemeid
8. tundma konserveerimismeetodeid
9. kasutada pooltooteid
10. planeerida kulutusi tähtpäevadeks